

Odložení a podvržení dítěte.

Dr. Vlastimil Bárta (Plzeň).
(Dokončení.)

III. Práva jiných států a osnovy.

a) V Německu jest odložení a podvržení dítěte obsaženo ve dvou zcela oddělených normách, takže se zde rozlišuje vydání v nebezpečí a zfalšování osobního stavu.

Normou o vydání v nebezpečí (Aussetzung) jest trestáno jednak ohrožení života, jednak porušení povinné péče. Umístěna jest v § 221 mezi zločiny a přečiny proti životu. Provinění může býti spácháno na tom, kdo pro mladý věk, nemoc nebo tělesnou vadu jest bezpomocný, t. j. potřebuje k zachování svého života cizí pomoci. Proto nutný výsledek zločinu jest způsobení bezpomocného stavu, v němž oběť nemůže s jistotou počítati na cizí pomoc, potřebnou k záchraně svého života. Tento stav musí býti způsoben tím, že oběť jest prostorově oddělena od osoby, jež by jí poskytla potřebnou pomoc, kteréžto oddělení ona sama nemůže odstraniti. Prostorově oddělení může býti provedeno trojím způsobem: Oběť jest buď a) vzdálena od uvedené osoby, nebo b) opuštěna ve stavu, v němž potřebuje cizí pomoci, nebo c) ponechána v bezpomocném postavení. Při uvedení do bezpomocného stavu (a) může býti subjektem každý člověk, při opuštění a ponechání v bezpomocném stavu (b, c) může býti subjektem jen ten, pod jehož ochranou objekt stojí. Tato osoba musí míti povinnost pečovati o osobu normou chráněnou, poskytovat jí přístřeší a ochraňovati ji před nebezpečím.

U všech tří způsobů provedení jest nutný úmysl. Úmysl pachatelův pak musí směřovati k tomu, aby osoba, potřebující cizí pomoci, byla uvedena do postavení, ve kterém nemůže počítati na cizí pomoc. Vyžaduje se úmysl, zbaviti se povinné péče navždy, ač v zákoně není o tom zmínky. Přechnodné osamocení nikde není pojímáno jako tento zločin.

Trestnost zločinu jest odstupňována podle následků činu a podle toho, byl-li čin spáchán od rodičů či od osoby třetí. Též v německém právu chráněna jest hlavně bezpečnost života, povinná péče však jen velmi nedostatečně.

Zfalšování osobního stavu (§§ 169, 170) tvoří samostatnou normu.

V § 169 trestá se potlačení neb zaměnění osobního stavu. Subjektem i objektem může býti každý. Podvržení dítěte jest zvláště zdůrazněno uvedením tohoto činu za příklad.

Podotčeno budiž, že pod nadpisem »Verbrechen und Vergehen in Beziehung auf den Personenstand« (zločin a přečin pokud jde o osobní stav) jest umístěn také § 170, který stíhá vyloučení manželství.

b) Ve Francii*) je trestáno rovněž zvláště vydání v nebezpečí a zvláště zfalšování osobního stavu. Zločin vydání v nebezpečí jest v témže oddílu jako zločiny proti občanskému stavu, ale jako zločin proti existenci. Ze systému plyne pojetí zločinu jako ohrožení života. Osobou chráněnou podle zákona z r. 1898 jsou i dospělí. Činnost pachatelova jest charakterisována jako vydání v nebezpečí neb opuštění. Subjektem může býti každý člověk. Úmysl jest určen stejně jako v německém právu. Zvláštní ustanovení trestá návod k tomuto zločinu. Delikt je trestán podle osamělosti místa, na němž čin byl spáchán, a podle následků jeho (smrt, ublížení na těle).

Francouzští právníci první poznali, že rušení osobního stavu jest zvláštním deliktem. Též správně určují tento čin jako čin proti dokazatelnosti příslušnosti k určité rodině.

c) Italské právo (§§ 386—389 Codice Penale z roku 1881) zásadně prohlašuje za osobu normou chráněnou jen dítě. Doufá tím úplněji postihnouti všechna nebezpečí hrozící dětem v tomto směru. Delikt zde zaujímá zvláštní oddíl. Jest po výtce deliktem ohrožovacím ne sice podle textu, ale podle výkladu. Činnost záleží v opuštění dítěte, neboť prý trestuhodné vydání v nebezpečí bez opuštění není myslitelné. Subjektem může býti jen osoba péčí povinná. Úmysl jest definován stejně jako v právech předchozích. Odstupňování trestu je provedeno podle osamělosti místa, následků činu (smrt, těžké ublížení na těle) a podle motivu: ochrana rodinné cti je polehčující okolností. Osamostatnění zfalšování osobního stavu není v italském právu provedeno zřetelně. Osobou normou chráněnou je i zde jen dítě.

d) V anglickém právu**) je podle zákona z r. 1894 chráněna zvláště povinná péče. Objektem jest jen dítě, subjektem osoba péčí povinná. Činnost jest žádána podobná jako v německém zákonu. Při určování trestu rozhoduje, měl-li pachatel při činu peněžitý zájem. Deliktu proti osobnímu stavu anglické právo vůbec nezná.

e) Velmi dokonale jest řešen tento trestný čin v rakouské osnově z r. 1913. Rozeznává se v ní vydání v nebezpečí (Aussetzung), porušení povinné péče bez nebezpečí pro život a zfalšování osobního stavu.

První delikt jest zařaděn v § 303 mezi trestné činy proti tělu a životu. Činností rozumí se ponechání nejen v bezpomocném, nýbrž vůbec v nebezpečném stavu. Subjektem přivedení do nebezpečného stavu může býti každý, při opuštění a ponechání v nebezpečném stavu pak jen osoba péčí povinná. Pachatel jedná úmyslně, když ví, že způsobí nebezpečí a zná bezpomocnost oběti. Kdyby pachatel chtěl přímo smrt nebo těžké

*) Code penal z r. 1810 čl. 349 až 353, upravené zákonem z r. 1898.

**) Person Act z r. 1861 chapter 100 sec. 27 a Prevention of Cruelty to Childern Act, 1894 chapter 41 sec. 1.

ublížení na těle, padá takový delikt pod ustanovení o vraždě, zabití neb těžkém ublížení na těle. Trest určuje se podle velikosti nebezpečí, jehož si byl pachatel vědom. Privilegované postavení má matka, spáchavší čin v rozrušení po porodu z obavy před velikou nouzí neb zneuctěním. Čin její jest přečinem. Když nebyly život ani zdraví ohroženy, tu padá takový čin pod § 256 čís. 2. Zde však oběti může býti jen nezletilý. Vyžaduje se úmysl, zbabiti se dítěte navždy. Tedy v § 303 jest zvláště chráněn život a tělo ve spojení s porušením povinné péče. Povinná péče sama o sobě jest pak chráněna v § 256 číslo 2.

Zfalšování osobního stavu (§ 258) tvoří samostatný delikt. Zařaděno jest v oddílu nadepsaném »trestná jednání proti manželství, rodině a osobnímu stavu«. Jednání jest určeno slovy: kdo způsobí zfalšování osobního stavu jiné osoby, zvláště dítě podvrhne. Subjektem může býti každý, objektem též, ale podvržení dítěte je vytčeno zvláště. Když pachatel jedná v podvodném úmyslu, tu nastává ideální konkurence uvedeného zákona s předpisy o podvodu.

f) V německé osnově z r. 1919 pojednává § 289 o vydání v nebezpečí, § 342 o zfalšování osobního stavu.

První delikt jest zařaděn do oddílu nazvaného »usmrcení«. Činnost záleží jednak v tom, že pachatel úmyslně kohokoliv přivede do bezpomocného postavení; objektem může býti zde každý, právě tak subjektem. Pachatel může jednak obět jen ponechat v bezpomocném postavení, do kteréhož se dostala bez přičinění jeho. Zde subjektem může býti jen péči povinný, objektem pak osoba chráněná. Prostorového oddělení se více nežadá. Právní statek, o který jde, jest život. Povinná péče jest chráněna stále nedostatečně. Trest jest odstupňován právě tak jako v platném německém zákoně podle toho, byli-li čin spáchán od rodičů, a podle následků, které čin měl.

Zfalšování osobního stavu jest upraveno v § 342 v oddíle zločinů a přečinů proti manželství a povinností rodičů. Ustanovení je skoro totožné s § 169 platného tr. z. německého, jen místo slov »potlačení a zaměnění« jest užitá slova »zfalšování«. Zvýšený trest není určen jen pro činy spáchané ze ziskuchtivosti, nýbrž vůbec pro všechny těžší případy.

Osnova německá z r. 1925 určila v § 230 pojem činnosti při vydání v nebezpečí tak, že pachatel kohokoliv přivádí do bezpomocného postavení, které jest životu oběti nebezpečné. Tím je přesně vyznačeno, že bezpomocné postavení musí ohrožovati život objektu. § 342 osnovy z r. 1919 o zfalšování osobního stavu je totožný s § 284 osnovy z r. 1925.

g) Osnova švýcarská z r. 1918 uvádí ustanovení nás zde zajímavější v §§ 112, 113 a 118 mezi zločiny ohrožujícími život a zdraví. Činnost jest rozšířena proti německému a i ostatním předcházejícím zákonům. Při ponechání nejen v bezpomocném stavu, nýbrž i ve stavu vůbec nějak nebezpeč-

ném není třeba prostorového oddělení. Objekt a subjekt jest stejně určen jako v rakouské osnově z r. 1913. Úmyslu, zbaviti se povinné péče, není vůbec třeba. Trestnost jest vyšší, když pachatel předvidal následky. Příbuzné je ustanovení § 296 o opomenutí pomoci v nouzi.

Zfalšování osobního stavu jest upraveno v § 183, který je zařaden mezi zločiny proti manželství a rodině. Tento systém pokládá Kohlrausch*) za nesprávný. Vykládá, že takové systemisování vzniká mylně tím, že povinnost péči povinného jest pokládána za reflex práva chráněného. Proto jsou stavěny zločiny dotýkající se práv a povinností navzájem sobě odpovídajících do společného oddílu. Ale ve skutečnosti prý tyto zločiny jsou velmi málo příbuzné. Trestný je, kdo cizí osobní stav potlačí nebo zfalšuje. Subjektem i objektem může být každý; jako nejdůležitější případ jest uvedeno odložení dítěte. Při určování výše trestu švýcarská osnova obrací pravidlo a výjimku; všeobecně vyhrožuje káznici do pěti let, výjimečně pak je trest nižší, vězení nebo pokuta do 5000 fr., když pachatel jednal z úctyhodných pohnutek, na př. když jeden z manželů přizná narozené nemanželské dítě jako manželské.

IV. Československá osnova z r. 1926.

Platnému právu našemu vytkli jsme, že násilně spojuje ochranu tří právních statků v jedné normě, čímž pak se stává, že jednotlivé právní statky jsou chráněny nedostatečně. Vidíme, že v právu výše uvedených států (kromě Anglie) byla vytvořena zvláštní norma pro zfalšování osobního stavu. Totéž bychom mohli pozorovati v Holandsku, Portugalsku, Finsku, Norsku. V osnovách, hlavně rakouské z roku 1913, můžeme pozorovati, že i ohrožení života a porušení povinné péče jest chráněno samostatně. Zajisté je to správné, neboť i zde může nastati případ, že jest ohrožován pouze život, kdežto povinná péče není porušována, anebo naopak jest porušována pouze povinná péče a život nikoliv (matka čeká v úkrytu, až se někdo dítěte ujme). V přípravné osnově československé z roku 1926 jsou rozlišovány trestné činy protirodině (hl. XII.) a trestné činy proti životu a tělu (hl. XIV.). V hlavě XII. jest § 249, který trestá zanedbání povinné péče, a § 250 stíhající zfalšování osobního stavu.

Pokud jde o jednotlivé delikty, jest třeba uvéstí toto:

a) Ohrožení života v rakouské osnově, kterou pokládám za nejdokonalejší z probraných trestních zákonův a osnov, jest uváděno pode jménem »Aussetzung«, tedy vydání, rozuměj v nebezpečí. Duchu našeho jazyka, libozvučnosti a pojmu deliktu bude nejlépe odpovídati název »Uvedení v nebezpečí« nebo prostě »Ohrožení života«. Zákon musí pojmuti veškerá ohrožení života tohoto druhu, proto pojem subjektu, objektu a jed-

*) Vergl. D. zvl. část díl IV., str. 470.

nání musí býti co nejširší. Za znaky takového deliktu ohrožení života uvádí Radbruch*) toto: Subjektem i objektem může býti každý člověk. Výsledkem je způsobení stavu z jakékoliv příčiny nebezpečného, nikoliv jen bezpomocného. Činností je každé způsobení takového stavu, nejen provedení pomocí prostorového oddělení. Chráněným právním statkem budiž nejen život a tělo, nýbrž i duševní blaho objektu. Potom při názvu »Ohrožení života« je třeba pod pojmem života subsumovati i duševní blaho. Odstupňování trestu musí se státi podle velikosti nebezpečí, jež mohl pachatel předvídati.

Proti tomuto všeobecnému deliktu pro nebezpečí těla a života se namítá, že je to nesnesitelné omezení lidské svobody v jednání, neboť prý snad každou činností jsou ohrožovány nějaké cizí právní statky. Námitku tuto vyvrací Radbruch; poukazuje na uznání oprávněnosti všeobecného deliktu z nedbalosti, kdež se též žádá k trestnosti způsobení nebezpečí vůbec, nikoliv jen určité označené nebezpečné chování (Vergl. D., zvl. č. díl V., str. 201.).

Československá osnova z r. 1926 zná všeobecný delikt pro ohrožení života a těžké ohrožení těla. Podle § 279 se trestá každý, kdo vědomě nebo z nedbalosti způsobí jinému nebezpečí smrti nebo těžkého poškození na těle. Těžkým poškozením rozumí se podle § 275 odst. 2. zmrzačení, ztráta nebo trvalé značné oslabení zraku, sluchu, řeči nebo plodnosti, dlouho trvající nemoc tělesná nebo duševní, dlouho trvající nezpůsobilost k práci nebo k povolání i každá jiná stejně těžká škoda na těle nebo na tělesném nebo duševním zdraví. Nedosahuje-li ohrožení těla tohoto stupně, může přece býti trestáno jako přešupek podle § 52 osnovy přestupkového zákona, ale pouze na návrh osoby ohrožené nebo poškozené.

Ohrožení musí býti způsobeno buďto vědomě nebo z nedbalosti. Vědomé ohrožení je přísněji trestné než nebezpečí způsobené z nedbalosti. Na vědomé ohrožení je trest vězení od 14 dnů do 3 let nebo žalář od 6 měsíců do 8 let. Trest žaláře má býti uložen tehdy, když čin byl spáchán z nízkého smýšlení (§ 14 odst. 3. osnovy). Ohrožení způsobené z nedbalosti trestá se vězením od 14 dnů do 3 let nebo trestem peněžitým. Delikt může býti spáchán nejen konáním, nýbrž i opominutím, když nebyla poskytnuta pomoc někomu jinému v nebezpečí pro život nebo tělo, třeba i vinník toto nebezpečí nezpůsobil. Podmínkou však jest, že zde byla povinnost pomoci (buď ze zákona, buď ze smlouvy, buď z předcházejícího pozitivního jednání). Pachatelem podle § 279 může býti každý, ale při opomenutí jen péči povinný. Ohrožení musí býti bezprávné; netrestá se ohrožení úměrné sociálnímu významu činu. Polehčující okolností jest, odvrátí-li vinník škodu dobrovolně.

Speciální ochrana života a těla nezletilého do 18 let je v § 289 osnovy. Podle tohoto § se dopustí přečinu, kdo vědomě

*) Vergl. D., zvl. č., díl V., str. 201.

nebo z nedbalosti osobu mladší osmnácti let, o níž má povinnost pečovatí nebo již má opatrovatí, zanedbá tak, že tím je vážně ohroženo zdraví nebo duševní vývoj její. Tento delikt trestá se jen k n á v r h u p o r u č e n s k é h o s o u d u věze-
ním od 14 dnů do 6 měsíců nebo trestem peněžitým.

b) Porušení povinné péče je třeba stíhati zvláštní normou. Spravedlivé bude, když bude stíháno nejen zřeknutí se veškeré péče, nýbrž i neplnění jednotlivých povinností péče. Chceme-li důsledně trestati všechny možné případy porušení povinné péče, nemůžeme omezovati osoby normou chráněné jen na nezletilé a co do subjektu jen na rodiče, poručníky a pěstouny. Proto o b ě t í může být každý, kdo má právo požadovati péči od někoho, s u b j e k t e m každý, kdo má povinnost pečovatí o někoho.

Všeobecným deliktem pro ohrožení života a všeobecným trestným činem pro porušení povinné péče jsou jistě zachyceny všechny delikty ohrožující život v tomto směru nebo povinnou péči. Je-li porušováno obojí současně, platí pravidlo o k o n -
k u r e n c i z á k o n ů.

Tímto řešením nám v y m i z í dřívější delikt »O d l o ž e n í«
nebo »V y d á n í v n e b e z p e č í«. Zmizí delikt vytvářený po staletí myslí všech národů. Namítá se, že je nesprávné, když takový pojem, vžitý u všech národů, má zmizeti. Aby se zabránilo této výtce, může se připojiti pojem historického deliktu k oněm novým, ne sice souřadně, ale p o d ř a d n ě. Může být pojat jako k v a l i f i k o v a n ý delikt porušení p o v i n -
n é p é č e. Při odložení zříká se pachatel veškeré své povinnosti. Protože povinná péče může být porušována též jen částečně, je tento historický delikt jistě nejtěžším případem porušení povinné péče. Při něm sluší vytknouti tyto znaky: Objekt — jen oprávněný z péče, subjekt — péčí povinný. K výsledku není třeba nebezpečného nebo bezpomocného postavení, za to však musí míti pachatel úmysl zbaviti se svěřence. Činnost může být omezena na způsobení prostorového oddělení vydáním v n e -
bezpečí nebo opuštěním. Jako privilegovaný případ budiž uve-
d e n o v y d á n í d ě t ě t e v n e b e z p e č í m a t k o u záhy po porodu z obavy před bídou a zneuctěním.

Naše osnova trestá v § 249 jako z a n e d b á n í p o v i n n é p é č e, když někdo poruší svou povinnost pečovatí o nezletilého tak, že je vydán v nebezpečí zpustnutí. Subjektem může být osoba, která má povinnost pečovatí o nezletilého, předmětem jen nezletilý. Činnost je omezena na takové porušení péče, jež může míti za následek zpustnutí nezletilého.

Z a n e d b á n í p o v i n n é p é č e se dopustí dále, kdo svou povinnost vyživovati nebo podporovati jiného poruší tak, že tento je vydán nouzi nebo že musí, aby nebyl vydán nouzi, být podporován odjinud. Subjektem je jen osoba, mající p o -
v i n n o s t vyživovati nebo podporovati, předmětem pak každá osoba, mající být jiným vyživována nebo podporována — tedy

nejen nezletilí, nýbrž i jiné osoby, jimž pachatel je povinen poskytnouti výživu nebo podporu. Činnost směřuje k takovému porušení péče, že osoba, o níž jde, je tím vydána nouzi nebo musí býti podporována odjinud.

Jako typický případ zanedbání povinné péče k nezletilému uvádí osnova o dložení dítěte. Subjektem může býti jen péčí povinný, objektem dítě. Činnost záleží v odložení neb opuštění dítěte; nevyžaduje se, aby toto odložení mělo za následek nebezpečí zpusnutí dítěte nebo nebezpečí nouze. Pachatel musí míti úmysl zbaviti se dítěte.

Uvedené tři případy zanedbání povinné péče trestají se vězením od 14 dnů do 6 měsíců, kterýžto trest jest možno změnit v trest peněžítý, nebo žalářem od jednoho měsíce do jednoho roku (§ 249).

c) Zfalšování osobního stavu má jméno poněkud nelibozvučné. Výtka germanismu zde nemůže býti činěna. Částečně by snad tomuto pojmu odpovídalo: »p o d v o d n é p o r u š e n í o s o b n í h o s t a v u«. Sporné je dále slovo »o s o b n í«. Protože osobní stav značí zde příslušnost k určité rodině, lze jej identifikovati s názvem »rodinný stav«, který jest užší. Slovo »rodina« jest ovšem míněno v neširším slova smyslu. Proto jest lépe označiti trestný čin jako »z f a l š o v á n í r o d i n n é h o s t a v u«. Subjektem i objektem může býti každý, předpokládajíc ovšem, že to jsou osoby rozdílné. Jednání jest vyjádřiti slovy: kdo zfalšuje rodinný stav jiné osoby. Zbytečné jest určování jednání několika slovy, jež celkem jsou tožná anebo z nichž jedno jest užším pojmem druhého (tak v Německu, Finsku, Bulharsku, německé osnově z r. 1919). Historický pojem p o d v r ž e n í d í t ě t e lze uplatnit tak, že se uvede tento delikt jako p ř í k l a d. Zjistný úmysl nemusí býti zvláště vytýkán, nýbrž lze pak takový delikt stíhati předpisy jak proti zfalšování osobního stavu, tak proti podvodu — čili nastává tu souběh těchto zákonů. Připojení deliktu vyloučení manželství není dosti odůvodněno, proto jest lépe nepřipojovati ho. Účastenství a pokus, pokud možné u těchto deliktů, mohou býti trestány podle všeobecných pravidel.

Československá osnova v § 250 trestá každého, kdo podvržením dítěte, nastrojením nepravých nebo potlačením pravých důkazů nebo jinak úmyslně způsobí záměnu neb utajení rodinné příslušnosti jiného. Subjektem může býti každý, obětí každý druhý. Trestná je taková činnost, jíž se má utajiti jakýmkoliv způsobem pravá rodinná příslušnost jiného neb zaměnití za příslušnost k rodině jiné. Jako typický příklad jest uvedeno p o d v r ž e n í d í t ě t e. Pohnutka činu je nerozhodna. Trestem je vězení od 14 dnů do 3 let, jež může býti změněno v trest peněžítý, nebo žalář od jednoho měsíce do tří let.

Zfalšování vlastního stavu může býti potrestáno jako podvod, padělání listin a pod.

Literatura. Finger, Das Strafrecht; Lammassch, Grundriss des Strafrechts, vyd. 5. z r. 1926; Stooss, Lehrbuch des österr.

Strafrechts, druhé přepracované vydání z r. 1912; Kohlrusch, Vergehen gegen den Personenstand ve Vergleichende Darstellung des Deutschen und Ausländischen Strafrechts, zvláštní část díl IV.; Radbruch, Aussetzung, též tam, zvláštní část díl V.; Milota, Učebnice obojího práva trestního, platného v ČSR. Právo hmotné, 1926.

Zásada národnostná v talianskej literatúre medzinárodného práva.

Dr. Jaromír Berák (Bratislava).

Pasquale Stanislao Mancini, profesor medzinárodného práva na univerzite v Turíne, prehovoril tam dňa 22. januára 1851 inauguračnú prednášku *Della nazionalità come fondamento del diritto delle genti* («O národnosti ako základe práva medzinárodného»). Formuluje v nej zásadu národnostnú a tým nádobúda zásluhy, že prvý ju uvádza do doktríny medzinárodneprávnej. V neskorších prednáškach rozvíja dôsledky tejto zásady. V prednáške *»Lineamenti del vecchio e del nuovo diritto delle genti* («Nárys starého i moderného práva medzinárodného»), ktorú prehovoril rovnako v Turíne roku nasledujúceho, dokazuje, že subjektom práva medzinárodného sú národy a nie štáty. Medzitým nauka Manciniho našla v Taliansku veľa prívržencov, prebudila záujem teoretikov a privodila kopu polemik pro i contra. Preto Mancini považoval za potrebné vystúpiť na obranu zásady ním proklamovanej. Urobil tak v prednáške *»La vita dei popoli nell' umanità* (Život národov v ľudskej spoločnosti), ktorú prehovoril v Ríme r. 1872. Prichádza tu k záveru, že fakt, že obyvateľstvo celého sveta je rozdelené v jednotlivé národnosti, by sa mal stať základným zákonom ľudstva a že ideálom vedy by malo byť zabezpečiť svetu pokoj a spravodlivosť na podklade samostatnosti a právnej rovnosti všetkých národností.¹⁾

Nauka, hlásaná Mancinim, obracala sa proti samým základom medzinárodného práva tak, ako sa tradovalo až dovtedy. Základnou jednotkou medzinárodného spoločenstva má byť nie štát, ale národ vo smysle etnickom. Bezvýhradné prijatie tejto teórie by znamenalo plnú revolúciu v medzinárodnom práve: jeho systém by bolo treba prebudovať od základov tak, aby boly

¹⁾ Citované prednášky sobral a ešte s tromi inými publikoval prof. Pierantoni, Manciniho žiak, r. 1873 v Neapoli vo sväzku napísanom: P. S. Mancini, *Diritto internazionale*, Prelezioni. Ch. Calvo sa mylí, keď vo svojej knihe *»Le droit international théorique et pratique* (Paríž r. 1896) na str. 117 tvrdí, že tieto prednášky publikoval Mancini sám. — Srvn. tiež A. Rivier, *Literaturhistorische Übersicht der Systeme und Theorien des Völkerrechts seit Grotius*. § 118. Italiener (Vyšlo v I. sväzku IV. časti knihy: Holtendorff, *Handbuch des Völkerrechtes*, Berlín, r. 1885). — P. Fiore, *Nouveau droit international public*, sv. I., str. 221 a násl. II. v y d. Paríž 1885.